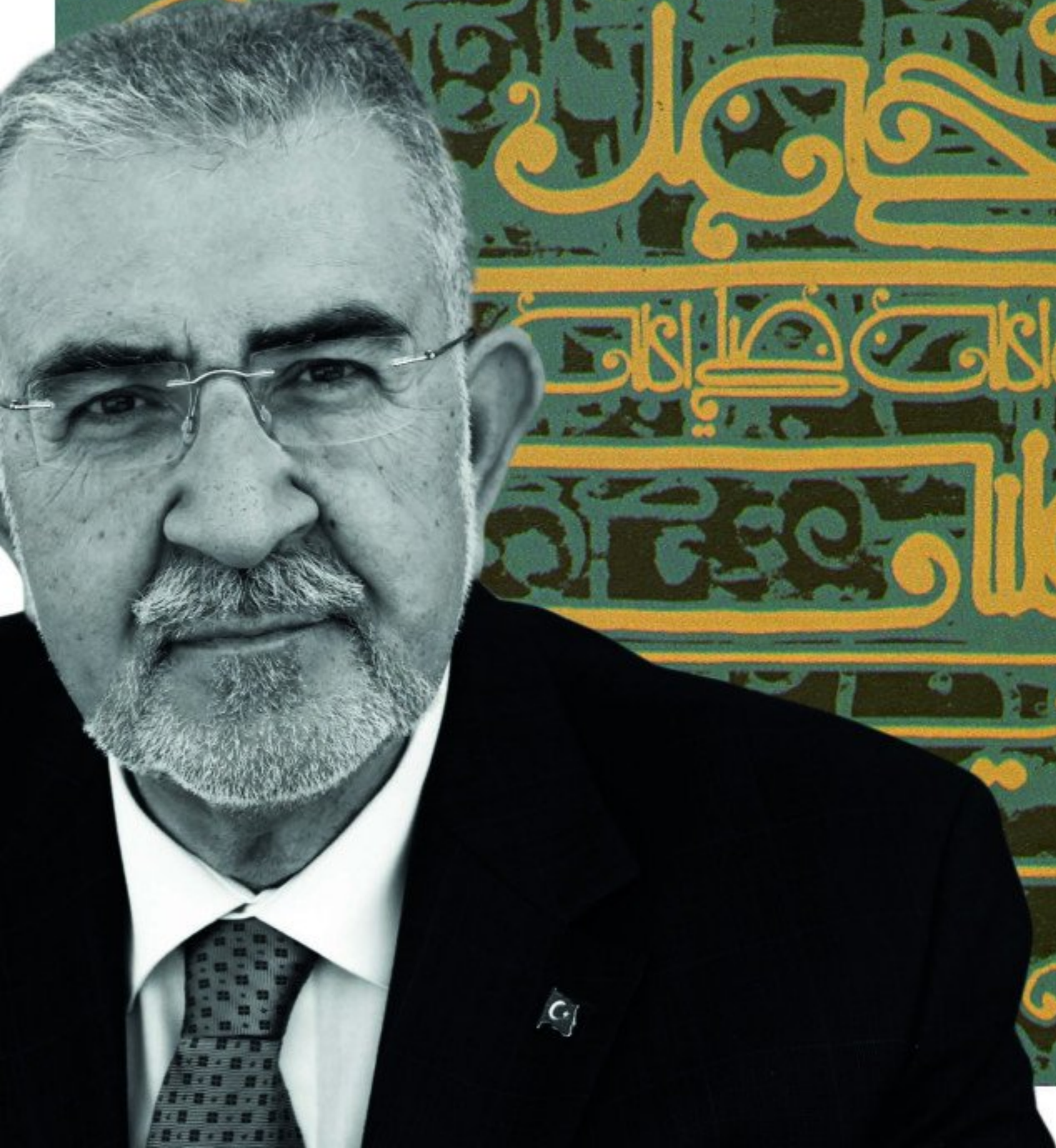

Sohbetler

Ö. TUĞRUL İNANÇER

SUFI
KİTAP

Hicret

Bizim eski toplumumuzun yerleşmiş, oturmuş bir âdeti var. Hayat, Arabî aylarda olan hâdisâta göre düşünülür ve yaşanır. Muharrem'de Kerbelâ'yı anarız, Safer'de o devâm eder. Rabîü'l-evvel'de Mevlid-i Nebî ile sürûrlanılır. Rabîü'l-âhir'de de öyle. Cemâziye'l-evvel ve âhir “Receb kapıda gözüktü, tevbe edelim, hazırlanalım.” anlayışından ötürü tevbe ayları olarak kabul edilir. Receb ve Şa'bân, Ramazan'ın hazırlığı... Sonra mâlum Ramazan-ı şerîf. Şevvâl'de bayram, Zilkâde'de hac hazırlığı, Zilhicce'de hac ve kurban... Mûsikî olarak da bütün ilâhîlerimiz on iki aydaki hâdisâta göre tertîb edilmiştir, hatta makamlar bile ona göre seçilmiştir. Muharrem ilâhîleri ayrı, Rabîü'l-evvel ilâhîleri ayrı, Ramazan ilâhîleri ayrıdır. Ama maalesef biz Batı'dan (Batı diye diye battık.) her şeyi almak maymunluğuna dûçâr bırakıldığımız için “Yılbaşı bir günlük hâdisedir, onlarda 31 Aralık'tır, dolayısıyla bizde de bir gün olmalıdır.” diye düşündük ve bu peşin hüküm beynimizde yer etti. Hicret hâdisesi iki günlük bir hâdisedir değil ki... Perşembeden cumaya on altı gün sürmüştür. Hangisini takvim başlangıcı yapacağız?

Muhterem kardeşlerim! Makinelerin, eşyânın, mekânın, zamanın dini olmaz, insanların dini olur. “Hicrî takvim kullanmak Müslümanlık gereğidir, Milâdî takvim kullanmak Müslümanlık gereğinin dışına çıkmaktır.” gibi bir yanlıştın içindeyiz. Öyle bir gereklilik yok. Ben söylemiyorum, Cenâb-ı Hakk Sûre-i Kehf’te söylüyor (Kehf sûresi 22-25. âyetler), “Siz Ashâb-ı Kehf’in mağarada ne kadar kaldığı hakkında kendi aranızda konuşursunuz; şu kadar dersiniz, bu kadar dersiniz, dört kişiydiler beşincisi Kıtırmır’dır filân dersiniz, doğrusunu ben bilirim.” buyuruyor Allah. Sonunda da diyor ki, “Onlar, mağaralarında üç yüz yıl kadar kaldılar ve dokuz yıl da buna ilâve etmişlerdir.” “Dokuz daha ziyâde ediniz.”

Şimdi bir hesap yapalım. Üç yüz şemsî yıl (Güneş yılı), 309 kamerî yıl (Ay yılı) yapar. Senede 11 gün farktan 33 senede bir sene, 99 senede 3 sene, 300 senede 9 sene fark oluşur. Allah diyor ki siz 300 sene dersiniz ama 9 sene ilâve edebilirsiniz. Yani benim nezdimde 300 sene de makbuldür, 309 da...

Evvelâ Hicrî takvim üzerindeki bu taassubumuzu kaldıralım. Allah’ın emri gereğince âdet ve icmâ’larına sonra geleceğim. Hz. Ömer’in sünnetidir, icmâ’dır. O ayrı mesele, ona geleceğim.

Âyete muhalif olmayan icmâ’ geçerlidir, zaten âyete muhalifse icmâ’ değildir. Ama Kur’ân-ı Kerîm Resûl-i Kibriyâ Efendimiz’e indiğinde lâletta’yın bir cemiyet değildi o cemiyet. Evet, Vakt-i câhiliyet diyoruz, câhiliyye toplumu diyoruz ama bu câhiliyeti biz kendi bildiğimiz mânâda câhiliyet olarak anlamayalım. Allah’ı bilmemek câhiliyeti vardır. Yoksa o topluluk, sosyal seviye olarak hiç de câhil bir topluluk değildi. Büyük kervanlar tertibleyen, şiir yarışmaları düzenleyen, birtakım ilimlere sahip olan ve Mekke site devletinin (şehir devleti) idaresinde fevkalâde başarılı, Eski Yunan ve Roma şehir devletlerinden çok daha ileri bir medeniyet seviyesine sahip yüksek bir toplumdur. İlm-i sîmâ gibi özel ilimlere

sahiptiler. Meselâ ilm-i nesebde, Hz. Ömer çok ileride olan bir zâttır. Bunu, Efendimiz^(sav) yasakladığı için bir daha kullanmamıştır. Çünkü İslâm'da soyla övünmek yoktur. Ecdâd arasındaki bir büyük zâtı örnek almak, ona benzemeye çalışmak hariç.

Hucûrat sûresinin 13. âyetindeki beyâna dikkat edelim: “Allah indinde en ziyâde, ikrâma lââyık olanınız Allah’tan en çok ittikâ¹ edeninizdir.” “Filâncanın oğlu olmanız değil” buyuruyor Allah, onun için nesep çok önemli değildir.

“Ben filâncanın oğluyum.” dersin, o önemli değildir ama ben sana “Filâncanın oğlusun.” diye, “Babanın hatırı için hürmet ediyorum” dersem belki sen de babana benzemeye çalışırsın. “Yahu bu adam bana hürmet ediyor babamdan dolayı, ben hürmete lââyık bir adam değilim.” diye düşünürsün ama adam olmaya, babana benzemeye çalışırsın; işte bu bir terbiye sistemidir, bir teşviktir. Kur’ân-ı Kerîm, böyle bir topluma indiği zaman zaten birçok şey biliniyor idi. Meselâ yeni geldi hacılarımız, Allah mübarek etsin, gidemeyenlere de nasîb etsin; gidenlere ise tekrar tekrar nasîb etsin. Niye tekrar tekrar? Giden bilir tadını da ondan.

Allah rahmet eylesin! Babaannem hacca gitti, ben de lise talebesiyim. Lise talebesiyim ya, her şeyi bilirim zannediyorum. Ertesi sene hac zamanı geldiğinde “Ah yine gitsem!” demeye başladı. Hemen fetvâyı yaptırardım. “Allah bir defa emretmiş, yeter o kadar! Çok paran varsa beni evlendir.” Kendisi bir Osmanlı hanımefendisi. “Ah kuzum, Allah sana da nasîb etsin de ondan sonra konuşuruz.” dedi.

1 “İttikâ” ve “takvâ” kelimelerinin “Allah korkusu” olarak tercüme edilmesi fevkalâde yanlıştır. Allahu Teâlâ korkunç mudur ki korkalım. O güzeldir. Güzeli ise sevilir. Korkulmaz. Seversek sığınırız, korkarsak kaçırız. Ancak o Mutlak Sevgili’nin rızasını kaybetmek ve O’nun hatırını incitmekten korkulur!

Elhamdülillâh, sayısını unuttuğum kadar gittim. Hâlen de giderim. İşte ilk haccımdan döndüğüm zaman rahmetli babaan-nemin elini öptüğümde ilk sözü şu soru olmuştu: “Yine gidecek misin?” O zaman anladım bu mes’eleyi, tatmayan bilmez.

Seksen sene evvel durum çok daha farklıydı, o zaman orası senin vilâyetindi. Buradan trene binip de Adana’ya gittiğin gibi Medine’ye gidebilirdin. Açaydın da gözünü vermeyeydin, bu kadar basit!

Biz Ümmet-i İslâmiyye’yiz, kardeşiz. Efendim, Araplar Mekke’deki kaleyi yıkmışlar. Eskişehir’de kaç tane tekke ve zaviye yıkıldı? Seksen senede sadece İstanbul’da Eminönü kazası dâhilinde 126 tane cami yıkılmıştır, ben biliyorum. Tencere dibin kara benimki senden kara. Kimsenin kimseye lâf söyleyecek hâli yok. Herkes haddini bilsin. Dönelim konuya...

Belli bir sosyal ve ilmî seviyesi olan topluma geldi Kur’ân-ı Kerîm. Meselâ hacdan bahsedelim; ne diyor Bakara sûresinin 197. âyetinin baş tarafında? “Hac bilinen aylardadır.” Haccın Zilhicce’de olduğu yazıyor mu Kur’ân-ı Kerîm’de? Yazmıyor. “Zaten siz biliyorsunuz.” diyor Allahu Teâlâ. Çünkü Resûlullah Efendimiz her Zilhicce’de hac ederlerdi, tâ on iki on üç yaşından beri. Ebu’l-Velîd Ezrâkî’nin *Kâbe ve Mekke Tarihi* diye bir kitabı vardır, orada bulabilirsiniz. Mekke ehli “Biz harem bekçisiyiz, harem dışına çıkmayız.” diye Arafat vakfesini Müzdelife’de yapar oldu. Efendimiz o zaman bile yalnız başına Arafat’a çıkardı. Kırk yaşından evvelki hâlinden bahsediyorum. Kırk yaşından sonraki haccı bir tanedir.

Tevbe sûresinin 36. âyetinde buyruluyor ki, “Şüphesiz gökleri ve yeri yarattığı günden beri Allah indinde ayların adedi on ikidir, içlerinde dördü harâm aydır.” Ama Allah^(cc) bunların, hangisi olduğunu söylemiyor çünkü toplum onu zaten biliyor, elbette Resûlullah da biliyor. Yani biz Kur’ân-ı Kerîm’de tefer-

ruatlı olarak belirtilmemiş bilgileri Efendimiz’den öğreniyoruz. Haccın Zilhicce’de olduğunu, harâm ayların dört tanesinin neler olduğunu Kur’ân-ı Kerîm’den lisânen, ay ismi olarak öğrenmiyoruz, Efendimiz’in tarifinden öğreniyoruz. Yani çok şey bilen bir toplum bu. Bozmuşlar, Kâbe’ye put koymuşlar ayrı mesele.

İşte bu toplum, Allah’ı bilmedikleri için câhildi yoksa câhil filân değildiler. Ebû Cehil’in eski lâkabı Ebu’l-Hakem’dir. Hikmet sahibi heriftir yani. Ebû Cehil olduğu için “herif” diyorum yoksa “Hikmet sahibi, muhterem” demektir lâkabı. Allah’ı bilmediği için Ebû Cehil’dir. Efendimiz’e “Emîn” lâkabını takan herifti. Efendimiz delikanlıyken “Muhammed, emîndir,” diyor, o takıyor lâkabı. Adam tanımayı da biliyor ama inadı var ve kalbi mühürlü, gururu mânî... Bedir’de Müslüman köle, gırtlığını kesmek için üzerine çöktüğü zaman “Sen çok yüksekte durmuyor musun?” diyor. İşte öyle bir gurur illetine mübtelâ Ebû Cehil. Allah gurur illetinden de muhafaza buyursun, ucb illetinden de. Ucbun bir özelliği vardır, onu belki sonra konuşuruz.

Takvim meselesine gelince... Takvim; kıvam, tertîb, düzen kelimesinden geliyor. Ahsen-i takvim’deki takvim gibi. “Biz insanı muhakkak en güzel yaratılış, en güzel tertîb üzerine yarattık Ahsen-i takvim olarak.” (Tin sûresi 4. âyet)

Zamanın tertîbilenmesi işine de “takvim” denir. Bu takvim ne hicretle başlamıştır ne Hz. Ömer’le ne de milâdla. Hz. Adem’le başlamıştır ve o zamandan beri insanlar zamanı ölçmek ve mukayese etmek için çeşitli sistemlerde çeşitli takvimler tertîb etmişler. Keldânî takvimi var, İbrânî takvimi var, Kamboç takvimi var, Çin takvimi var, Türkî takvim var... Şemsî seneyi yani Dünya’nın Güneş etrafında bir tam dönüşünü bir yıl (365 gün 6 saat 4 dakika) kabul eden takvimler var. Ay’ın 12 defa Dünya etrafında dönmesini bir sene (354 gün) kabul eden sistemler var. Buna göre ölçü sistemi var. Allah indinde hepsi geçerli.

Kadîmden beri Güneş, Ay, yıldızlar, gezegenler Allah'ın emrettiği sistem üzere dönerler. Bunlar Allah'ın âyetlerinden ayrı şeyler değildir. Hangisini seçersen seç. İşte Sûre-i Kehf'te söylenmek istenen o. "O zaman dilimi içerisinde 300 diye de 309 diye de rakamlandırırsanız benim indimde makbuldür." buyruluyor. 300 şemsî sene 309 kamerî sene yapar. Bu kadar basit bir hesap bu. Aradan geçen zaman içerisinde (Hz. İbrahim'den sonraki zamanlar içerisinde) Hz. İbrahim'in dinine birtakım şeyler sokmuşlar, o dinden birtakım şeyler çıkarmışlar; ola ola putperest olmuş insanlar. Ama yine Muharrem ayı birinci ay, Zilhicce ayı hac ayı. Niye Muharrem bir? Çünkü hac hep var. Hz. İbrahim'den (hatta Hz. Adem'den beri) beri hac hiç durmamış, velev ki putperest olsa bile tâ Efendimiz Mekke'nin fethinde putları temizleyene kadar hac hep devâm etmiştir. Kâh kesilen kurbanların kanlarını vücutlarına sürmek, kâh kadınlar gece, erkekler gündüz çıplak çıplak tavaf etmek gibi bâtil hâlde olsa da, hac hep devâm etmiştir. Bozuk hâliyle bile... Hacdan sonra yani Zilhicce ayı bittikten sonra herkes işine gücüne, memleketine döndüğü için yılın birinci ayı "Muharremü'l-harâm" olarak kabul edilmiştir. Bu böyledir. Efendimiz doğmadan evvel de böyleydi, doğduğu zaman da böyleydi, peygamber olduğu zaman da böyleydi, peygamberliğini ilân ettiği zaman da. "Peygamber olduğu zaman" sözü yanlış, dilim sürçtü Allah affetsin. Peygamber olunmaz, peygamber doğulur!

"Adem toprakla su arasındayken Ben nebî idim." buyuruyor Efendimiz. Bir profesör "Kime nebîymiş?" dedi terbiyesiz bir yüz ifadesiyle. Soracağım kendisine Huzur-i Resûlullah'ta. Peygamberlik sadece tebliğ için değildir. Hiç ümmeti olmayan, ümmeti bir tek kişi olan peygamberler de vardır. Açsınlar siyer okusunlar, çok da fazla değil, Molla Câmî okusunlar kâfi.

İşte eski zamanlardan beri Arap toplumunda kullanılan bu takvim vardı. Ayrıca Eski Türklerin kullandığı Sâl-i Türkân denen hayvan isimli bir takvim daha vardı. Bildiğiniz gibi, on iki ay var. Bunun gibi on iki yıllık dönemlerle isimlendirilen bir zaman birimi var. Onların isimlerini, geçinmeye gönlüm razı olmadığı için ezberleyemedim, kâğıttan kopya çekeceğim. “Sıçgayn, Üd, Tavışganlı, Yılang, Yond, Koy, Biçing, Taguk, İt, Tonguz.” Sıçgayn dediği sıçan. Çin’den alınma yani ejderhâlar, sıçanlar, fareler, itler, köpekler, domuzlar...

Putperest Türklerden bahsediyorum. Onların kullandıkları aylar böyle. Ayların isimleri ise meselâ birinci ayın özel ismi var. Sonra İkinç, Üçünç, Dördünç, Beşinç... diye devâm ediyor. Bir de on ikinci ayın özel bir ismi var. Onlar hep dönüyor. Bu Tonguz ayı Eski Türk takviminde kullanılan Tonguz ve bizim kullandığımız Temmuz’dur; ne Türklerden ne Araplardandır. Tamamen putperest Ortadoğu ve Eski Yunan’dan gelir. Biliyorsunuz, onlarda tanrılar, bir de tanrıların karıları ve kocaları vardır. Çoban Kral Tomuzi, bereket tanrıçası ile evlidir. (Yahu ne biçim tanrı bu? Kraldan kocası!... Ne biçim şey? Allah akıl vermeyince bir kula, geç tepesine burgula.) Bu çoban kralın adı Tomuzi, karısı da bereket tanrıçası. Bereketin en çok ortaya çıktığı, ürünleri ile en çok belli olduğu ay Temmuz, o mevsimin ayına da tanrıçanın kocasının adı verilmiştir. “Tomuzi” döne döne Temmuz olmuş. Bunu kullanmak putperestlik demek değildir. O zamandan beri kullanılan takvimin ne kadar eski olduğunu belli etmek için bu kadar gevezelik ediyorum.

Bu arada kamerî ayların isimlerinin ne manaya geldiğini de bir parantez olarak arz ediverelim. Muharrem’le başlayıp Zilhicce ile biten 12 ay ismi eskiden başka türlü idi. Mu’temer, Nâhil, Lüsân, Hanîn, Rubeyy gibi... Mekke şehri bildiğimiz gibi, bir site devleti tarzında idare edilirdi ve Kureyş kabilesi bu idarede esas söz sahibi

idi. Efendimiz'in büyük büyük cediti olan Mudarr zamanında aylara özel isim verilmek gerekti ve bugün hâlâ kullanılmakta olan isimler verildi. İçinde bulunulan iklim şartları ve mevsimler bu isimler verilirken tesir etti ve olaylar da bu isimlendirmede önemli bir âmil oldu.

Fîrûzâbâdî'nin *Kâmûs*'unda bu isimlerin verilmiş sebepleri ve mânâları hakkında bilgi vardır. Biz şu kadarını söyleyelim; birinci ay Muharrem, kelime mânâsı "hürmet gerektiren", "hürmet edilen"dir. Âyette de beyân olunduğu gibi dört haram (muhterem, hürmet edilen, saygı gösterilen) ay vardır. Bu aylarda muharebe yapılmaz, silah kullanılmaz. O devirlerde devâmlı savaşmak normal hayatı felce uğratacağı için Araplar kendi aralarında böyle anlaşmışlardı. Bu aylarda emniyetle günlük hayatlarını sürdürürlerdi. Eski peygamberler zamanından beri Muharrem hürmet edilen bir aydır. Hz. Adem'in^(as) Hz. Havvâ ile buluşmasından, Hz. Nuh'un^(as) gemisinin karayı bulmasına, İbrahim'in^(as) Nemrud ateşini gül bahçesine çevirmesinden (Urfâ'daki Balıklı Havuz rivâyetini hatırlayalım.) Yûnus Peygamber'in^(as) balığın karnından kurtulmasına Hz. Mûsâ'nın^(as) Kızıldeniz'i yarıp geçmesi ve Tûr'daki mükâlemesine ve Hz. Eyyûb'un^(as) sağlığının iadesine kadar pek çok önemli ve mübarek hâdise Muharrem'de cereyan etmiştir. Onun için bu hürmet gösterisi bu ayın ismine dahi tesir etmiştir. (Bizim için Muharrem'deki en önemli olay elbetteki Kerbelâ Fâciası'dır. Bu ayrı bir bahistir, eğer bu bahse dalarsak bana göre ömür yetmez. Bu vesileyle İmam Hüseyin^(ra) ve bütün Ehl-i Beyt-i Mustafâ'ya ve Evlâd-ı Resûlullah'a hürmet ve muhabbetlerimizi arz edelim.)

İkinci ay olan Safer; boşaltılmış, tahliye edilmiş mânâsını taşır. Enteresan bir uygunlukla Mudarr Hazretleri zamanında bu ayda Mekke halkı özellikle tahıl almak için Mekke'den dağıldıkları ve Mekke boş kaldığı için "boşaltılmış" mânâsına gelen Safer

denildi bu aya, âdeta sefer etmeyle de birleşik bir mânâsı oluştu. (Sohbetimizin konusunu teşkil eden Resûlullah Efendimiz'in^(sav) hicreti de bu ayda başlamıştır.)

Üçüncü ve dördüncü ayların isimleri, yani Rabîü'l-evvel ve Rabîü'l-âhir; birinci bahar ve ikinci bahar mânâsına gelir. Yine Mudarr Hazretleri zamanında aylara isim verilirken üçüncü ay yani Rabîü'l-evvel, ilkbahar mevsimine denk geldiği için “Rabî” yani bahar adı verilmiş; sonraki ayda da aynı iklim şartları devâm edince Evvel Bahar ve Âhir Bahar diye isimlendirilmiş. Efendimiz'in 12 Rabîü'l-evvel'de dünyayı teşrîfi; mevsim olarak 20 Nisan'dır. Dikkatinize arz ederim.

Daha sonraki ayların isimleri Cemâziye'l-evvel ve Cemâziye'l-âhir. Bildiğiniz gibi câmid, cansız demektir. Gerçi her şeyin canı vardır ama taş toprak cinsi şeylere câmid denir.

“Cumâd” cansızlık demektir. Buradaki “d” sesini Arapçadaki Dad harfinin sesi olarak algılayalım, yani “d-l-z” seslerinin bileşkesi gibi... Bildiğiniz gibi İranlılar Dad harfindeki “z” sesini, Araplar “d” sesini hâkim kılarlar. Onun için Cumâdi'l-evvel, Cemâziye'l-evvel olmuş; kezâ Cumâdi'l-âhire de Cemâziye'l-âhir olmuş. Dediğimiz gibi “cumâd” cansızlık, “cumâdi” cansızlığa mensup demektir. Aylara isim verildiği sırada yağmursuzluk, kuraklık sebebiyle bir cansızlık zuhura gelmesinin yansıması olarak bu isimler verilmiştir. “Cumâd” kelimesi Arapçada müennes (dişil, feminin) olduğu için, sıfatı olan ûlâ ve âhire de müzekker (eril, masculen) değil, müennestir.

Rabîü'l-evvel ve âhir'e halk arasında Büyük Mevlid ve Küçük Mevlid adı verildiği gibi bu aylara da Büyük Tevbe ve Küçük Tevbe denilmiştir ve bu tevbelerin hemen ardından; heybetli, yüce, ulu, ta'zîm edilmiş, saygı gösterilmiş mânâsına Receb ayı gelir. İki ay kuraklıktan sonra rahmet bolluğundan dolayı

Mudarr Hazretleri bu aya hürmet etmiş ve bu ismi vermiş. Bu ay da haram aylardandır.

Allah, Kitâb-ı Kerîm’inde “Ben sizi şube şube; kabîle kabîle (cins cins) yarattım.” buyuruyor Hucurât sûresinin 12. âyetinde. “Şa’b” şubeler demektir, şubenin çoğuludur. Yani Şa’bân; şubelere bölünmüş halk, halkın şubeleri mânâsına gelir. Ramazan’dan evvel Mekke’nin su ihtiyacını temin için Mekke halkı şubeler hâlinde, grup grup su bulmak ve getirmek üzere etrafa dağıldıkları için bu aya bu isim verilmiştir. Efendimiz’in büyük dedesi Hz. Hâşim deve ve sığır derilerinden özel su depoları yaptırır ve hacıların suyunu buralarda muhafaza ederdi. Bildiğiniz gibi Hz. İsmail’in^(as) Zemzem’i zamanla kaybolmuştu ve tâ Hz. Abdulmuttalib’in gençliğine kadar Zemzem’siz, yani susuz idi Mekke.

Ramazan; şiddetli ve yakıcı sıcak, hatta develerin sıcak sebebiyle ayaklarını yere basamamaları demektir. Fahr-i Kâinât Efendimiz “Ramazan geldi, Ramazan gitti demeyin; Ramazan ayı geldi, Ramazan ayı gitti deyin; çünkü Ramazan kelimesi Cenâb-ı Hakk’ın günahları yakıcı hâlini ifade eden bir kelimedir.” buyuruyor. Yani bizim anlayacağımıza göre Allah Teâlâ’nın güzel isimlerinden bir tanesidir. İnşallah oruçlarımız ve oruçlarımızın verdiği tabii iç harâretimiz Allah Teâlâ’nın günahlarımızı yakıvermesine bahane olur.

Şevvâl kelimesine gelince, içinde göç etme mânâsını taşısa da, esas anlamı “dişi develerin kuyruk kaldırması” demektir yani develerin üreme mevsimini ifade eder. Bu tabii hâlleri nefsanî olarak düşünmemek ve Cenâb-ı Hakk’ın memeyi de bir nîmet olarak verdiği şuuru yükseltmek lâzımdır. Ayrıca Şevvâl kelimesi Ramazan-ı Şerîf’ten sonra günahlardan ayrılmak ve günah işlememeye göç etmek anlamını da ihtivâ eder. Lâtîfeli bir söyleyişle “Mübarek on bir aylar”ın başlangıcıdır.

Son iki ay, haram aylardandır. Zî'l-kaade ve Zî'l-hicce diye söylenmesine rağmen asıl söylenişi, Zü'l-ka'de ve Zü'l-hicce'dir. "Zû" ön eki, sahip olmayı ifade eder. "Ka'de" ise oturmak demektir. Haram aylardan olduğu için muharebe bırakılıp oturulduğundan bu/isim verilmiştir. Zü'l-hicce ise; hacca sahip, hac sahibi mânâsına gelir Efendimiz'den evvel de, tâ Hz. Âdem'den beri, hac hep bu ayda yapılırdı. Onun içindir ki Bakara sûresinin 197. âyetinde "El-haccu eşhurun mâlumât" (Hac bilinen aylardadır.) diye buyrulmuştur. Bu bize başka bir hususu da hatırlatıyor: Kur'ân bazı meselelerde bilgili bir topluma indirilmiş ve bazı meseleleri yeni olarak değil eski fakat insanlar tarafından bozulmuş hâlinin düzeltilmesi için hüküm koymuştur. Buna çok dikkat etmek lâzım...

Gelelim Türk takvimindeki özelliklere... Türk takviminde gün 24 saat değil, 12 saattir. 12 eşit parçaya bölünmüştür. Bu parçalar bugünün 2 saatidir. Bunun her birine çağ denir. Çağ 8 parçaya bölünmüştür. Yani bugünkü mânâda çeyrek saat, ona da "geh" denir. Hani pek kullandığımız "kâh... kâh...", "geh... geh..." tâbiri oradan gelmektedir. "Geh" demek 8'e bölünmüş demektir. Galiba biraz önce söylemeyi unuttum, birinci ayın adı "Aram", ikinciden on birinciye kadar on ayın adı rakamla ifade ediliyor, sonuncu yani on ikinci ayın adı "Çarşambut"tur.

Dünya devletlerinin ve milletlerinin Roma İmparatorluğu bayrağı altında toplandığı ve her şeye Roma hukukunun hâkim olduğu zamanlarda yılbaşı 1 Ocak değil, 1 Mart idi. Bugünkü karşılığı olmasa bile, daha önce arada bir on üç günlük, artı bir on günlük fark vardı. Niye çok takvim konuşuyoruz da hicret konuşmuyoruz? Biraz sonra anlatacağım. Hicret konuşuyoruz aslında. Böylece bir daha unutmazsınız söyleyeceğimi.

Yılbaşının 1 Mart'tan 1 Ocak'a geçmesi, meşhur Jül Sezar zamanında olmuştur. Milâttan önce 45 yılında...

Hız. İsa^(as) daha doğmamış bile; takvimin Hız. İsa ile direkt alâkası yoktur. Mîlâdî takvim Hıristiyan takvimi değıldir, daha beter, putperest takvimidir. Sezar milâttan önce 45 yılında yılbaşını 1 Ocak'a aldı. Bu takvime Jülyen takvimi dendi. 15 asır kadar kullanıldı. Bir gün tam 24 saat değıldir, biraz artığı vardır. Dolayısıyla yıl da tam 365 gün değıldir, biraz artığı vardır. O artıklar dört senede bir toplanır, Şubat'a 29. gün ilâve edilir.

Cenâb-ı Hakk Tevbe sûresinin 36. âyetinde diyor ki, "Allah indinde, yerlerin ve göklerin yaratılmasından beri ayların sayısı, on ikidir. (Bunların dördü muhteremdir.)" "Siz benim yaptığım hesabın tam karşılığını, kendi kafanızla yaptığınız hesapla bulamazsınız." diyor. Bu âyet onu bildirir. Sezar, Jülyen takvimini yapmış, olmamış. Papa Gregoryus, Gregoryen takvimini yapmış olmamış, şunu yapmış olmamış, bunu yapmış olmamış. Mahlûkun aklının icâd ettiği zaman birimi, Allah'ın hesabını tam mânâsıyla karşılayamaz. Jülyen takvimi en az hatalı takvimlerden biridir, dört senede bir gün fark eder.

Şimdi kullandığımız Gregoryan takvimi ise on bin senede üç sene fark eder. On binde üç, rakamı çok küçük gibi geliyor. Evet öyle, ama kâinâtın ömrü içinde on binde üç... Bu sistem, en güzel sistem kabul edildiği hâlde, yine de Allah'ın ta'yîn ettiği zamanı doğru ölçmekten âciziz. Allah bazen böyle âyetler gönderir. Yani kulluğumuzu bilelim, eksikliğimizi idrâk edelim ve Rabbimiz'in yüceliğini bir daha anlayalım diye... Biz hulûs-i kalb ile, ilim ile, îmân ile "Allahu Ekber" diyelim diye... "Allahu Ekber" lâletta'yîn, ezanda dört defa okunan kelimeden ibâret değıldir. Allah "Ekber"dir.

Bu Jülyen takvimi, 1582 yılına kadar kullanıldıktan sonra 1582'de Papa 12. Gregoryus yeni bir takvim sistemi icâd etti. Demin arz ettiğim on bin yılda üç yıllık fark ve "artık yıl" meseleleri var ya, dört senede bir artan yıl. On gün ilâve edildi vs.

Öyle bir şeyler oldu ve bu takvim evvelâ Fransa'da, İtalya'da kullanılmaya başlandı. Tâ 1752'de İngiltere'de kabul edildi. 1918'de Moskof İhtilâli'nden, Komünist İhtilâli'nden sonra Ruslar kullanmaya başladı. 1923'te Yunanistan bu takvimi kabul etti, 1 Ocak 1926'da da biz kullanmaya başladık. Ondan önce 1740'ta Sultan I. Mahmud Han zamanında mâlî meselelerin hâlli maksadıyla ve ziraat ülkesi olduğumuz için yılbaşı Mart'tı. Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylül'de hasadı toplarız, hesabı kitabı yaparız. Şubat'ta hesabı kapatırız, Mart'ta mâlî yılbaşı başlar. Rahmetli Turgut Özal'ın zamanına kadar bizde de mâlî yıl Mart'ta başlardı. Özal zamanında mâlî yıl başlangıcı da Mîlâdî takvim ile birleştirilerek 1 Ocak'a alındı. Bu, birtakım hesaplar özellikle de dış münasebetlerdeki haberleşmeler için yapılmıştır.

Müslümanların kullandıkları takvim sadece Hicret-i Nebî'yi başlangıç kabul eden takvim değildir. 1079'da Büyük Selçuklu Padişahı Melik Şah devrinde Celâlî takvim kullanılmıştır. Aynı bir hesabı vardır. 1302'de, Gazan Han İlhanlı hükümdarı olduğu zaman aynı bir İlhanlı takvimi yapılmıştır. Günümüzde yılbaşı günü Nevruz olan İran ve Afganistan'da kullanılan bir takvim daha var. Ayrıca Keldânî, İbrânî, Mısır, Yunan, Roma, Kıptî, Çin, Hint, Madagaskar, Ermeni, Kamboç, Tayland, Vietnam gibi özel takvimler de vardır. (Zannedildiği gibi bütün dünyada Mîlâdî takvim kullanılmamaktadır.) Kur'ân-ı Kerîm'de, Peygamber Efendimiz de bütün bunların yürürlükte olduğu zamanda geldi ve kendisi hayat-ı saâdetinde takvim hususunda bir şey buyurmadı ve o güne kadar kullanılmakta olan takvimi kullandı. Bunlar bilinmeyen şeyler değil, sonradan icâd olmuş şeyler değil.

İlk Müslümanların bir Habeşistan hicreti var, bilindiği gibi. Hicret meselesi söz konusu olduğundan buna da temas etmek lazım. Resûl-i Ekrem Efendimiz Hazretleri'nin bir beyânı var, "Ben âdil bir hükümdar zamanında doğduğuma

çok memnûnum.” buyuruyorlar. Kastettiği kişi İnan Kısrâsı yani hükümdarı, Nûşirevân’dır. Kendisinin lakabı “Âdil”. Cenâb-ı Rabbü’l-Âlemin, dünya işlerinde başarı yardımını âdil olanlara vaad buyurmuştur. Dikkat edilsin lütfen: imanlı olanlara değil, adaletli olanlara. Onun için bir Mecusî, ateşe tapan olmasına rağmen âdil olduğu için Nûşirevân, Efendimiz tarafından övülebilmıştır.

İşte aynı mahiyette bir zât daha var. Habeşistan Necâşîsi (yani hükümdarı) Ashame. Hem semavî bir din olan Hıristiyanlığa mensubiyeti hem Arapça bilen bir zât olması hem de adaleti ile meşhur olduğundan dolayı, müşriklerin eziyetine maruz kalan Ashab-ı Kirâm Efendilerimiz’in bazıları, Sultanü’l-Enbiya Efendimiz’in emir ve müsaadeleriyle o âdil hükümdarın ülkesi olan Habeşistan’a (bugünkü Etopya) hicret ettiler. Başta muhterem kızı Hz. Rukiye Vâlidemiz ve zevci Hz. Osman, Efendimiz’in amcaoğlu Câfer (Tayyar) bin Ebû Tâlib ve zevcesi Esmâ bint-i Umeyy, Aşere-i Mübeşşere’den (sağlıklarında cennetle müjdelenen on mübarek zât) Zübeyr bin Avvâm, Ebû Übeyde bin Cerrah, Abdurrahman bin Avf, Kur’ân kıraat âlimi Abdullah bin Mes’ud, Mus’ab bin Umeyr, vahiy kâtiplerinden Halid bin Said ve zevcesi Ümeyme bint-i Halid, halaoğlu Abdullah bin Cahş, Osman bin Maz’ûn (Rabbim hepsinin şefâatine nail buyursun.) Milâdî 615 yılında Mekke’den Kızıldeniz kıyısındaki Şuaybe limanına ve oradan da bir gemi ile Habeşistan diyarına hicret ettiler. Bu zevatın orada iyi karşılanıp iyi muamele görmeleri üzerine ertesi yıl bu sefer yetmişten fazla sahâbî daha Habeşistan’a hicret ettiler. (Bazı eski kaynaklarda toplam olarak 108 veya 109 olduğu belirtilen Habeşistan muhacirlerinin isimlerinde birkaç ufak tefek farka rastlanmaktadır.) Sultanü’r-Rüsûl Efendimiz Hazretleri’nin muhterem zevceleri olmak hasebi ile müminlerin annesi olan Ümmü Habîbe Vâlidemiz Efendimiz Hazretleri de Habeşistan muhacirlerindedir.

Cenâb-ı Peygamber Efendimiz'in hicretlerinin konu olduğu bu sohbette şu hususa da yer vermek gerekiyor. Mekke müşriklerinin Müslümanlara eziyeti üzerine önce Habeşistan'a, özellikle ikinci Akabe Biatı'ndan sonra Medinelilerin Müslümanları şehirlerine davet etmeleri üzerine yine Efendimiz'in izin vermesiyle Medine'ye başlayan hicret devâm etmekte iken (ki ilk Medine muhacirleri arasında Habeşistan'dan döndükten sonra Medine'ye İslâm'ı tebliğ göreviyle gönderilen Mus'ab bin Umeyr ile Efendimiz'in müezzini Abdullah bin Ümmü Mektum sayılmaktadır ama Akabe Biatı'ndan önce ilk hicret edenler Benî-i Mahzum kabîlesinden Ebû Seleme Abdullah bin Abdused ve hanımı Ümmü Seleme Hazretleri'dir ki, Hz. Ümmü Seleme daha sonra Fahr-i Kâinât Efendimiz'in zevcesi ve dolayısıyla müminlerin annesi olmuştur. İkinci Akabe Biatı'ndan sonra ilk hicret edenler ise Hz. Âmir bin Rebîa ve hanımı Hz. Leylâ bint-i Ebû Hasme'dir.) Efendimiz Hazretleri de kendilerinin ve muhterem zevcesi Hz. Sevde Vâlidemiz ile sevgili yavrularının yani Peygamber ailesinin nereye hicret edeceğini düşünmekteydiler. Basra körfezinin batı kıyısında, bugünkü Suudi Arabistan'ın Dammam şehrinin güneyinde (Katar Devleti'ne en yakın Suûdî şehri.) el-Hasâ (veya el-Hufûf) isminde bir şehir vardı. Hurma bahçelerinin büyüklüğü ve verimliliği ile birlikte çok halim selim bir meliki, hâkimi olması ile meşhurdu. İki cihan serveri Efendimiz hicret için bu şehir ile Medine'yi tasarlıyorlardı. Sevgili Rabbî'ne niyaz ettiler, "Yâ Rabbî, ben doğup büyüdüğüm ve çok sevdiğim şehirden, Mekke'den -emrin gereği- ayrılacağım. Bu çok sevdiğim şehirden ayrılırken bari Sen'in en sevdiğin şehre gideyim. Ne buyurursun yâ Rab?"

Allahu Zü'l-Cemal ve'l-Kemal'den cevap nüzul etti, "Öyleyse ey Habibim Medine'ye git." Medine-i Münevvere Allah'ın en sevdiği şehirdir. O'nun Resûlü öyle buyurduğu için, öyledir.

Daha çok sonraları bu şehrin hâkimine Amr ibnü'l-As vasıtası ile İslâm'a davet mektubu gönderildi. Asr-ı Saâdet'te Efendimiz Hazretleri'ni en çok memnun eden hâdiselerden biri bu mektup üzerine şehir ahalisinin tamamının İslâm ile müşerref olması hâdisesidir. Medine-i Tâhire'deki Mescid-i Nebî ile Kuba Mescidi'nden sonra en kıdemli Cuma namazı kılınan mescit bu şehirdeki "Cevâse" adındaki mescittir. Fahr-ı Kâinât Efendimiz ile ilgili bütün hatıraları maddî kurumlarla yaşatmaya büyük özen gösteren ecdâdımız bu şehre de Vezir İbrahim Paşa eli ile büyük hayır eserleri yapmış (yedi dönümlük bir alan üzerine cami, medrese, darüşşifa, kervansaray gibi), Efendimiz'i memnun edenleri, memnun etmeye gayret etmiştir. Zaten ümmetine çok düşkün, müminlere Raûf ve Rahim olan, O Rahmeten li'l-âlemin'in bütün memnuniyet ve mutluluğu, ümmetinin memnuniyet ve mutluluğu değil mi?

Bütün peygamberler gibi Efendimiz de hicret etti. Hz. İbrahim "Ben Rabbim'in emrettiği yere hicret ediyorum" (Ankebût sûresi 26. âyette) demiş ve tâ (eğer Urfa'yı kabul edersek) Urfa'dan Filistin'e, Mısır'a, Mekke'ye kadar hicret etmiştir. Hz. Lût, Filistin'e kadar Hz. İbrahim'le gitmiş, sonra Hûd sûresi 80 ve 81. âyetler ile Hicr sûresi 65. âyette buyrulduğu üzere gitmesi istenen yere hicret etmiştir. Hz. Mûsâ, Hz. Şuayb, Hz. Yûsuf... Hepsi hicret etti. Hicret etmeyen hemen hemen yoktur. Lügât mânâsı olarak "Hecr" ayrılma demektir. İşte "hicrân" kelimesi oradan gelir. Deyim olarak "Allah için bir yerden bir yere ayrılmak" demektir hicret. Para kazanmak için hicret olmaz, para kazanmak için seyahat edilir, hicret bu değildir.

Ve Mekke'nin fetih gününe kadar hicret etmeyip Mekke'de kalan Müslümanlar yani Ashâb mes'ûl idiler. Hicret, Mekke'nin fetih gününe kadar Müslümanlar için farz idi. İşin fikhî tarafı bu.

Resûl-i Zîşân Efendimiz'in hicreti hakkında "Mekke'deki müşriklerin şerrinden kaçtı." lâfı, lise ders kitabında yazıyordu. Dünyanın gelmiş geçmiş en erkek adamı kaçmaz. Allah'ın emrine riâyet ile gider. Eskiden dergâhlarda "Edep yâ Hû" diye levha vardı. Hz. Mevlânâ'nın "edebest" redifli bir gazeli vardır. Orada "İnsan ile hayvan arasındaki fark edeptir." der. Hz. Peygamber'e "Müşriklerden kaçtı." demek hayvanlıktır, çünkü edepsizliktir.

Biz Peygamberimiz'i öyle severiz ki, Süleyman Çelebi (Rahmetler olsun!) şöyle diyor: "Hem hava üzre döşendi bir döşek." Yere bile koyamayız Efendimiz'i. Doğumunu bile yerde yaptıramayız. Biz onun anasını bile havaya yatırırız. Bu sevgi olmayan batsın yerin dibine, ilimmiş, yatak havada durmazmış... Nerede sende onu görecek göz! Havada durmak değil, güneşe bile gider. Üstünde Muhammed^(sav) var onun.

Hicret aynı zamanda "yükselmek" mânâsını da içerir. Bulunduğun yerden ayrılmak, yükselerek ayrılmak mânâsını... Ve hicret Muharrem ayında olmamıştır. Onun için "Muharrem ayı" lâfına kızdım. *Meydan Larousse* ansiklopedisinde ve onun *Sabah* gazetesi tarafından dağıtılan nüshasında da "Hicret, Muharrem'de olmuştur, hicretin olduğu gün yılbaşısıdır." diye yazıyor. Tarihi okumadılar. Hicret, Muharrem ayında olmamıştır. Hicret'e daha yetmiş iki gün vardı. Bak, şimdi unutmazsınız. Hicret, 26 Safer Perşembe akşamı yatsıdan sonra başlamış, 12 Rabîü'l-evvel Cuma günü ikinci vakti Medine'de bitmiştir. On altı günlük bir zaman diliminin takvim başı olması zaten düşünülemez. Bakın, nasıl düşüncesizce kabul ediyoruz bazı şeyleri. 1 Muharrem hicret günü! Ne münasebet! Hicret'in bir günü yok ki, on altı günü var, ayrıca Muharrem'de de başlamadı. 26 Safer'de başladı. Hangisini kabul edeceğiz? Mekke'den çıkışını mı, Medine'ye varışını mı? Sevr Mağarası'ndan çıkışını mı, Kuba'ya varışını mı? Böyle bir şey yoktur.

Allah'ın âyetleri Kur'ân-ı Kerîm'in ciltleri arasındaki cümlelerden ibâret değildir. Onlar lâfzî ve kelâmî âyetlerdir. Kevnî âyetler de var. Bugün 17 Mart 2002. Ertesi sene ve daha ömrümüz oldukça her 17 Mart'ta Güneş aynı yerden doğacaktır. Bu âyet değil mi? Âyet kelimesi ne demek? Lügât mânâsı itibâriyle "Aksine delil getirilmesi mümkün olmayan doğru." demektir. Güneş'i 17 Mart günü başka yerden doğdursunlar da göreyim.

Kur'ân-ı Kerîm cümleleri Allah'ın kelâmı olduğu için; aksini ispat etmek değil, düşünmek bile mümkün olmayan kelimeler ve cümleler olduğu için, âyettir. Yani sadece Kur'ân cümlelerine âyet denmez, doğru olan her şeye âyet denir. Tabî Allah'ın kelâmı da doğrudur. Onun için âyet denir. Âyet, özel isim değildir. Kevnî âyetler de vardır. Sen de bir âyetsin, ben de bir âyetim. Her şey bir âyettir. "Görenedir görene, köre nedir, köre ne?" 12 Rabîü'l-evvel günü de bir âyettir. Allah, Süleyman Çelebi'ye merhametiyle değil, muhabbetiyle tekrar tekrar muamele buyursun. Eğer *Mevlid-i Şerîf* olmasaydı biz 12 Rabîü'l-evvel tarihini çoktan unutmuştuk. İyi ki o, *Mevlid*'i yazmış, iyi ki özellikle bacılar, anneler, kardeşler okutuyorlar. Bizde bir iş yoktur ha! Doğru dürüst *Mevlid* okumayız. Hatta bazen hâfızlara gideriz "Yâ iki bölüm oku da çabuk bitirelim, işimiz var." deriz. Belki ağır söylüyorum ama yalan değil sözlerim maalesef. Bereket, bacılar evlerde okuyorlar da *Mevlid*, hiç olmazsa çocukların kulaklarına giriyor.

Ol Rabîü'l-evvel âyin nicesi

On ikinci gece isnenyn gecesi

diye 12 Rabîü'l-evvel'i bellemişiz.

Evet, Resûl-i Kibriyâ'nın^(sav) dünyayı teşrifleri 12 Rabîü'l-evvel'dir, doğrudur. Medine'yi teşrifleri de 12 Rabîü'l-evvel, âhireti teşrifleri de 12 Rabîü'l-evvel'dir. Biz doğum sürûru ve sevinci içerisinde başka bir şey düşünmek istemediğimiz için;

kendi yaşadığımız boyutta, yani dünya boyutunda O'nun dünyaya gelmesi bizi sevindirdiği, gitmesi sevindirmediği için rihletini hiç konuşmayız. Hâlbuki âhîret âlemi de, yine 12 Rabîü'l-evvel'de, Rûh-i Resûlullah'ın teşrifi ile sürûrlanmıştır. O da bir doğum günüdür. Mü'minler ölmez. Bir yerden bir yere göç ederler. Ben söylemiyorum, Sahib-i Şerîat Aleyhisselâm söylüyor. O âhîrete göç etti. O tarih de 12 Rabîü'l-evvel'dir. Cemâatle kılınan ilk Cuma namazı da 12 Rabîü'l-evvel'dir. Rânûnâ Vadisi'nde, hacca gidenler bilir, Kuba'dan Medine'ye doğru giderken sağ tarafta hafif bir çukurluk vardır, işte orası Efendimiz'in 12 Rabîü'l-evvel günü ikinci vakti Medine'ye girmeden evvel öğlen vakti Cuma namazını kılıp kıldırdığı yerdir. İnşallah oraya da bir âbide-anıt olarak bir mescid yapılır da insanlar hiç olmazsa o maddî göstergeden hareketle biraz bir şeyler öğrenirler.

Şimdi diyorlar ki, “Kur'ân-ı Kerîm'de sadece Kadir Gecesi yazıyor, başka gece tanımam!” Tanımazsan tanıma! Çok umurumdaydı benim! Bütün mübarek ve mühim hâdiseler Efendimiz'in dünyevî hayatında 12 Rabîü'l-evvel'de olmuş. Allah'ın başka günü yok muymuş? Niye 12 Rabîü'l-evvel'de olmuş, bundan bir hikmet çıkaramıyor musun? Eh n'apalım, Allah hidayet versin! Senle O başa çıksın! Bunlar da birer âyettir. Kim ne derse desin. Habibi'ni 12 Rabîü'l-evvel'de dünyaya gönderiyor. 12 Rabîü'l-evvel'de artık oluşmaya başlayan, asırlarca devâm edecek olan İslâm Devleti'nin âdetâ kuruluşu demek olan “Hicret” o gün oluyor. İlk Cuma 12 Rabîü'l-evvel'de kılınıyor. Aşîkâr, erkekçe. Ötekiler erkekçe değildi demek değil, o ayrı mesele. Hz. Ömer'in^(ra) hicreti gibi... Hadi ondan bir parantez açayım, onu söyleyeyim sonra mevzûya devâm edelim.

Hicret emrolunduktan sonra büyük eziyetler ediyor müşrikler. Zâlimler her zaman eziyet eder. Ne Hz. Muhammed'in^(sav) vârisleri